

ფიქრიანი

1891 წელი

კაცს რომ ფიქრი არა ჰქონდეს, შენი მტერი, რომ კაცის ყოფნა იქნებოდა წუთისოფელში: მაშინ ხომ ვეღარც ენა იენავებდა და დამუნჯდებოდა მთელი კაცობრიობა. სამართლით რომ ვსთქვათ, ენა უფრო ცოდვიანია ფიქრზე : ფიქრს რა ცოდვა აქვს, მანამ საქმედ არ გადაიქცევა ? არაფერი. შემწყვდეული ერთს ძვლის კოლოფში, ფიქრი ფიქრობს თავისთვის, ჩუმად, კაცის ფიქრი, რასაკვირველია, კოწიწობს, რაღაც კომპებს აშენებს, მემრე ისევ არღვევს, მაგრამ არც ასაშენებელი მასალის ჩქამი-ჩქუმი ისმის შენების დროს და არც დარღვევის ჩხრიალ-გრიალი. რადგანაც ენა მყვირალაა, კიდევ იმიტომ არის იმის ყვირილის სამზღვრად გალავნები გაკეთებული; ამას იქით ნუ გადააბოტებ, ენავ, თორემ „დაშავდებისო“. ფიქრისათვის კი ჯერ მიჯნები არავის დაუნიშნავს: ის თავის საქმეს ჩუმ-ჩუმად აკეთებს... მე კი ღმერთმა დამიხსნას, და ზოგის თავში ეს ფიქრი ხანდახან კვამლად გადიქცევა: ამ კვამლს ოცნებას ვეძახით. თქვენს მტერს, რაც ეს კვამლი ამას, ვის თავშიაც ასტყდება, ავარდება, საქმეს დაჰმართებს: თვალებს უბრმავეებს, ყურებში ბამბას უცობს, მე თითონაც მინახავს უსაქმო, ოცნებიანი ადამიანი, უზრუნველყოფილად ტახტზედ გადაშლართული, ორივე ხელები კისერზე მოუხვევია და შესჩერებია ჭერსა, იქ აცეცებს ამღვრეულს თვალებს. ნეტავი, ლუარსაბივით ბუხებს მაინცა სთვლიდეს, ეს რაც უნდა იყოს, საქმე. არა, ის თუმცა ჭერს უცქერის, მაგრამ თავისივე ფიქრით, თავისს ფიქრს დასჩერებია და ამბობს : იჰ, იჰ, რა ლამაზი ფიქრები მიტრიალებს თავშიო!... ოცნებიანი თავდაპირველად, უნდა ვსთქვათ, ძლიერ ზარმაცია, ამასთანავე მსუნაგი და უეჭველად ღარიბი. დიად, ღარიბია და თავდაპირველად გამდიდრებაზეც ოცნებობს, ანუ, უკეთ რომ ვსთქვათ, იმაზე, თუ რა კარგია სიმდიდრე. ამიტომ თავი და ბოლო ოცნებიანის ფიქრისა - „ახ, ნეტავი“ არის. ეს „ახ, ნეტავი“ ასულდგმულებს იმას, მანამ ცოცხალია და როცა კვდება, პირველად მაშინ შეიცვლება მისი ფიქრი „ან, ნეტავისა“ ამგვარად : „ახ, რომ ვერაო“. საქმიანს კაცს ოცნებისათვის სადა სცალიან, ან ოცნებას რა ხელი აქვს იმასთან ?!

ფიქრიანი და მოსაზრებიანი კაციც ძლიერ უფრთხის ოცნებას, - უფრთხის იმიტომ, რომ ოცნება - ჯერ ერთი, ტვინს ულაყებს კაცს და მეორე - საქმეს აცდენს. ფიქრიანი კაცი მხოლოდ ფიქრობს და მაგრადაცა ფიქრობს. რას ფიქრობს ? - ჰმ!.. განა ცოტა რამ არის საფიქრებელი ქვეყანაზე! ნაბიჯს ვერ გადასდგამ, რომ ფიქრი არ იყოს საჭირო. ფიქრიანი კაცი სწორედ ისე იქცევა. რა ქნას : ჰხედავს, რომ მწერიც კი, რომელსაც ბუნებამ დაატყო ტანზე თავი და თავზე თვალები, თავის შესახება ფიქრობს. მოდი და შენ, ადამიანი, გაჩენილი, დაბადებული მეფედ - ნუ იფიქრებ. სირცხვილიც იქნება! დიად, ფიქრიანი მოსაზრებიანი ადამიანი ყველაზე ფიქრობს, რაც კი რამ ცხოვრებაში ხდება ; არაფრისთვისაც არც თვალებს, არც გონებას არ ზოგავს, ოღონდ კი სიმართლე, სინამდვილე შეიტყოს, თავისა და ქვეყნის სასარგებლო რამ გაიგოს : ეძიებს მიზეზს, უკვირდება რა შედეგს. გაღარიბდა ფიქრიანი კაცი. გაიგებს, რადაც გაღარიბდა. გამდიდრდა, - ამის მიზეზიც ესმის. სოფელს უყვარს ფიქრიანი კაცი, - ესმის რადაც უყვარს იგი სოფელს და ამიტომ უფრთხილდება თავის ფიქრს - არ დაგვარგო, არ გავასუსტო ჩემის გონების ძაფები, თორემ პატივისცემას დაგვარგავ, ეხტიბარი გამიტყდებაო...

შემოვარდა სოფელში ერთი უცხო კაცი მშვიერ-ტიტველი, გაიმართა ვაჭრობა და ორს წელიწადზე გამდიდრდა. ჭკვიანი კაცი უცქერის ამ ამბავს და ფიქრობს, ფიქრობს და ესმის, რაც ამბავია აქა, სწუხს; უფიქრელნი კი ამ ამბავს ისე უცქერიან, როგორც მზის ჩასვლა-ამოსვლას, გათენ-დაღამებას, როგორც მდინარის ქვებზე ჩხრიალს. დაეცა სოფელს მტერი, დაფთხნენ სოფლები, დაანებეს თავი თავიანთ სარჩო-საბადებელს და მირბიან ტყეში დასამალავად. თითო-ოროლა კაციდა თუ დარჩა თავიანთ სახლში და ისინიც ცალ-ცალკე ებრძვიან მტერსა, ვერ მოუხერხებიათ ერთმანეთს მხარი მისცენ. იტანჯება ფიქრიანი კაცი და იძახის „ვინ გაიქცა, რად გაიქცა, უბედურს თავის ამაგში სიკვდილი არ ერჩივნა? ან თქვენ, ვინც სოფელში დარჩით, რა ღმერთი გიწყრებათ და ერთმანეთს არ მიეშველებით, ერთად არ იბრძობლებთ! რა დაჰრჩებათ გახიზნულთ ბოლოს სინანულისა და ცრემლის მეტი, ხომ სიმშლილი დაჰლევს ბეჩავებს! ერთიც ვნახოთ, მტერმა მოიწონა ჩვენი სოფელის მდებარეობა და მოიწადინა აქ დაბინავება“.

მოვიდა სოფელში დაბეჭდილი ფურცელი. ფიქრიანმა კაცმა ამ ფურცელს ხელი მიატანა: თუ არას მარგებს ამის წაკითხვა. ხომ ვიცი, არაფერს მაწყენსო; მოდი წავიკითხო, რა სწერია შიგ. დაიწყებს გულმოდგინედ, მოსაზრებით კითხვას, თვითვეულს სიტყვას უფიქრდება, კითხულობს ამ დაბეჭდილს ფურცელში იმას, რომ ცხრას ზღვასა და ცხრას მთას იქით თურმე ზღვის ძირში რკინისგზის გაყვანას აპირობენ... იქვე, შორს ქვეყანაში, გამოჩენილა ერთი ნასწავლი კაცი, რომელიც უბრალო მასალებიდან შეაზავებს, გააკეთებს რძეს, წყალს, ერბოს, კვერცხს, პურს, ხორცს. „აბა, ჩვენი სიცოცხლეც სიცოცხლეა რაღა?! - დასძახის ფიქრიანი კაცი ხალხს: - აი, რა ამბები ყოფილა იქ, საცა ნასწავლი ხალხია!“... ფიქრიანი კაცი ლაპარაკობს, ხალხი ყურს უგდებს და თვითონაც, თ დიდხანს არა, ცოტა ხანს მაინც ფიქრზე მოდის და მადლი ემართება იმის გონებას.

- აი დიდება შენს სახელს, უფალო დამბადებელო, სამას სამოცდა ცხრაო წმინდა გიორგი! რა ამბები ყოფილა? ჩვენზე უგერგილო და უხეირო ვინ იქნება : ორღობიდან ყლაპო ვერ მოგვიშორებია, რომ ურემმა მშვიდობიანად გამოიაროს შინამდე; ჩაეფლობა შიგ ურემი და ასი კაცი მოუხდება იმის ამოწვდას. ამ ასმა კაცმა რომ მოიწადინოს კი, ერთს დღეს შეუძლიან გააკეთოს ეს გზა ისე, რომ ფეხიც არას წამოჰკრას კაცმა, განაღამც ლაფში ჩაფლულის ურმისა და საქონლის ზიდვაში მოიწყვიტოს წელი.

ფიქრიანი კაცი უსაქმოდ არ დადგება : პურის ჭამის დროსაც კი საქმეს აკეთებს: ისეთ რასმე იფიქრებს, რომ უეჭველად, თუ საქმედ აქცია, გამოდგება და ან კი რას არ აქცევს იგი გამოსადეგს ფიქრს საქმედ. მალე, ძალიან მალე სჭამს პურს მადიანად და ჰკიდებს საქმეს ხელს მადლიანად. ცოცხალი, მეტად ცოცხალი კაცი სასიამოვნო სანახავია, ფიქრიანის კაცის საქმის კეთება, იმის საუბარი, იმისი სიარული, ყველაფერი და თუ მათქმევინებთ - ძილიც. ფიქრიანს რომ სძინავს და ჰნახოთ, მაშინვე ეტყობა, რომ დაღლილს დასძინებია. თვალს ატყუებს და თუ ადგა მადლიანად ადგება , მადლიანად მოიქცევს მარჯვენას; იგი არა ჰგავს იმ უფიქრელს ადამიანს, სიფხიზლის დროსაც რომ სძინავს, თვითონ ძილია, ბევრი რომ არ ვილაპარაკოთ და როცა დაეძინება, ძილს კიდევ მეორე ძილი დაერთვის, დაეთხლაპება თავყურში. გდია ბზის ტომარასავით, გდია დამპალ ყუნჭივით, გდია როგორც ღორი წუმპეში, როგორც ლოქო ლამში, როგორც დათვი სოროში; ერთის სიტყვით, გდია და გდია; გდია და ხვრინავს; ააქვს მადლა

ჭერი და ჩაქვს დაბლა დედამიწა იმის ხრანტალ-პრანტალს, იმის ხვრინვა-გვრინვას; ზარბაზანი რომ ყურებთან დაუცალო, ვერ გაიგონებს უზრუნველი, მაგრამ თავის ხვრინვა ყურებში ესმის და გულზედაც მალამო ესმის, როგორც ნანა დედისა, ცაში ანგელოზის გალობა... იმაზე მეტი სასჯელი არა მიერგება რა ფიქრიანს, როგორც ერთს ჭერს-ქვეშ ყოფნა უფიქრელ-უზრუნველთან. მისი სიფხიზლევ აწუხებს, და ძილი ხომ შეამძრწუნებს! დიდხანს ყელში ბრაზმორეული ყურს უგდებს იგი უფიქრელის ხვრინვას; რამდენჯერმე კიდეც ჩასძახებს: „რა არი, რა ამბავია, კაცო! ძილი შეიძლება და მაგეთი?“ თუ გაიგონა - ხომ კარგი , თუ არა და წიხლსაც ლამაზად ჩააზელს, რათა აღეხილნეს მისნი მკვდარნი და ზარმაცნი თვალნი და სდუმდეს ხმა მისი უგემური. უფიქრელს, ცოტა არ იყოს, კიდეც ეჯავრება ფიქრიანი, ეჯავრება, რადგანაც იმათი ბუნება ერთმანეთს არ ეგებება, არ ეთანხმება. ხშირად ფიქრიანს უფიქრელი სულელსაც ეძახის ; მაგან რა შავი ქვა იცის, ხურმა რა ხილიაო, ამბობს იგი. უფიქრელი - უნდა არ დავივიწყოთ - ხანდახან აღილინდება და მისი ღიღინი ფიქრიანის ვინაობასა სწვდება, იმის კაცობას ეკამათება. აი რასა ღიღინებს უფიქრალი ცოლის გასაგონად:

რასა ჰბოდავს, რასა ჰროტავს

ფიქრიანი მათიაო,

ფიქრი, ზრუნვა რას მიქვია,

თუ მაქვს ლუკმა მჭადიაო!

შენ რას მეტყვი, დედაკაცო,

კიდეც ძილი მწადიაო;

ამ ვერანას ვერ ვიშორებ,

სულ წამწამზე მადგიაო.

მე დავწვები და შენ კიდე

საჭამანდი ჩადგიაო.

რას დაღონდი, დედაკაცო,

რასა ჰფიქრობ ამაზედა;

რად ივიწყებ ხომ ერთი დღის

ფეტვიც გვიდგა ჭალაზედა!

ძალიან კარგი მოსულა,

იმ დღეს ვნახე ჩავლაზედა.

მოდით, კიდეც დავიძინებ, მეძინება ძალაზედა.

ახლა - ცერცვი და ლობიო,

ჩათესილი ყანაშია;
ერთი ჩაფი ღვინო გვეყო
ამდნის სარჩოს ჭამაშია.

ფიქრიანი რას დადგება, ისე, რომ უფიქრელს თვალ-ყური არ ადევნოს: ყურს უგდებს თავისებურად, ჭკვიანურად და უპასუხებს დინჯად, უფიქრელის მოულოდნელად:

რასა ჰბოდავ, შე შავბნელო,
შე ტვინთხელო და შე ბეცა:
მანამ მაგას იფიქრებდი,
თავში რად არ ლოდი გეცა!
მითქვამს, გეტყვი კიდევაცა:
ბევრი მოხან, ბევრი თესე,
თავის დროზე ყანა მომკე,
თავის დროზე ცელი ლესე;
ფხიზლად იყავ, გაიღვიძე,
ტვინზე ფიქრი დაიკვესე,
შენთვის გამოსადეგს გირჩევ,
ჩემო ძმაო, ჩემო სესე!

ეს მოულოდნელი პასუხი მოულოდნელად, უცაბედად გამოტყვერენილი, შეარცხვენს, გააწითლებს უფიქრელს: იგი თვალეზს დაბლა, დედამიწისაკენ გააპარებს და დავარდნილ ვირივით ყურებს ძირს დაუშვებს, დაუშვებს ისე, რომ ყურების ბლარტუნის თავი აღარ აქვს, მაგრამ დაფიქრდება კი ლობიოს საჭამანდივით.